

Francesca
SCANACAPRA

CASA PARADISO 3

De terugkeer

ROMAN

Een droom komt uit, maar het verleden achtervolgt haar –
Grazia strijdt voor een nieuw leven

1

Pieve Santa Clara, Lombardije, april 1963

Ik had geen sleutel van het enorme slot aan de poort die toegang verschaftte tot Paradiso, dus mijn dochter Lucia en ik klommen over het hek. Zodra mijn voeten de grond raakten, voelde ik het grind onder mijn schoenzolen prikken. Het was zo'n vertrouwd gevoel dat het me overspoelde met een enorme opluchting: ik was thuis! Dit was het begin van ons nieuwe leven in Pieve Santa Clara.

Met het oude huis achter ons keken we richting het zuiden uit over het land vol opkomende mais en tarwe. De velden waren zo vlak en groen als een biljarttafel. De rand van het dorp kroop steeds dichtter naar Paradiso. Toen ik zes was, net zo oud als Lucia nu, was vanaf de plek waar we nu stonden alleen de klokkentoren van Pieve Santa Clara zichtbaar geweest. Tijdens mijn afwezigheid was er een nieuwe rij huizen bij gekomen. Tussen ons en het dorp bevonden zich nu nog maar drie velden.

Ik draaide me om naar Paradiso. Van dichtbij zag het oude, verlaten huis er troosteloos uit. De zachtgele muren waren vergrijsd; op sommige plekken had de pleisterlaag losgelaten en was de steen eronder zichtbaar geworden. De verf op de luiken bladderde en er waren latjes op de grond gevallen. Uit de dakgoot staken grote pollen gras.

Pas na een paar keer hard duwen ging de voordeur open. De gang was donker en er gebeurde niets toen ik probeerde het licht aan te doen. De elektriciteit was afgesloten.

‘Wacht hier, Lulú,’ zei ik. ‘Ik doe de luiken open.’

In het zachte voorjaarslicht dat zich door de lege kamers verspreidde leek het huis in de zeven jaren dat ik afwezig was geweest een eeuw ouder te zijn geworden, en ik was niet voorbereid geweest op dit verval. Zia Mina had de laatste jaren van haar leven veel zaken verwaarloosd en tijdens de anderhalf jaar na haar dood was het huis niet gelucht, niet verwarmd en niet bewoond geweest. Daardoor was het nog verder in verval geraakt.

Aan de binnenmuren prijkten pluizige schimmelvlekken, in alle hoeken van de kamer bevonden zich spinnenwebben vol vuil en er hing een indringende geur. Er huisden spinnen en allerlei kruipende en vliegende beestjes en Lucia en ik liepen voorzichtig over een kleed vol dode insecten.

Boven was er waterschade. In de slaapkamer die mijn kamer moest worden, was een deel van het plafond naar beneden gekomen. In Zia Mina's oude kamer, die ik aan Lucia had beloofd, was al het behang verkleurd, op de plek na waar een enorm kruis had gehangen, boven het bed. De kruisvorm stak griezelig wit af tegen de bruin gevlekte muren.

Ik zag dit echter allemaal als oppervlakkige en oplosbare problemen. Tijdens de wandeling van het kantoor van Avvocato Furboni naar Paradiso had ik al plannen en berekeningen gemaakt. Binnen een paar dagen zou ik bijna 25 miljoen lire in bezit krijgen en zodra ik contact had kunnen leggen met Gianfrancesco en zou weten hoeveel hij voor het huis vroeg, kon ik een bedrag opzijzetten voor het herstellen en opknappen van het huis.

De woorden van de notaris galmden echter nog na in mijn gedachten: '*Gianfrancesco Marchesini vraagt er niets voor.*' Hij moest er toch wel iets voor vragen? dacht ik. Mensen gaven toch niet zomaar huizen weg?

Eigenlijk was het nog niet helemaal tot me doorgedrongen dat Paradiso nu van mij was. Ik verwachtte dat de notaris elk moment kon komen opdagen om te melden dat het allemaal een misverstand was geweest. Ik viste de eigendomsakte uit

mijn tasje en las hem voor de zekerheid nog eens, waarschijnlijk voor de zevende of achtste keer in een paar uur. Maar het stond er echt, zwart op wit, ondertekend door Gianfrancesco Marchesini en door mij, Graziella Bianchi-Ponti, met het officiële overheidsstempel van Avvocato Furboni. Paradiso was mijn eigendom.

Terwijl ik door het huis liep, gingen er ontelbare vragen door me heen, maar een ding was zeker: Gino mocht het niet weten. Dat ik Paradiso in bezit had gekregen, moest voor hem geheimgehouden worden, in elk geval tot de 25 miljoen lire uit de verkoop van de garage in Pomazzo veilig op mijn bankrekening stond, en waarschijnlijk voor de zekerheid nog zo lang mogelijk daarna. Ik had me genoeg verdiept in de wetgeving om te weten dat Gino als mijn echtgenoot recht had op alles wat ik bezat. Hij had niet het recht om mijn bezittingen zonder mijn toestemming te verkopen, maar hij zou wel in het huis kunnen gaan wonen als hij dat wilde. Die gedachte was raar en bespottelijk, maar toch, ik wist dat ik voorzichtig moest zijn. Gino en ik waren getrouwd en tenzij scheiden in Italië gelegaliseerd zou worden, zou dat de rest van ons leven zo blijven.

Lucia had geen woord gezegd tijdens onze toer door haar nieuwe huis. Pas toen we weer beneden stonden, zei ze iets. ‘Wat voor kamer is dit, mama?’

‘Dit was Zia Mina’s keuken. Het wordt nu onze keuken.’

Lucia trok een vies gezicht en zei: ‘Het stinkt.’

Er hing inderdaad een bijzonder onaangename geur in de keuken; een combinatie van vocht, ranzig vet en een zwavelachtige geur die uit de gootsteen kwam. Ik draaide de kraan open om het water te laten lopen, maar na wat gesputter volgden er alleen wat druppels. Daarna begon er iets te trillen en klonk het alsof er boven iemand tegen de leidingen sloeg. Lucia keek geschrokken.

‘Wat is dat grote vierkante ding?’ vroeg ze.

‘Dat is het fornuis.’

‘Om op te koken?’

‘Ja, en om het huis te verwarmen. Als we er hout in doen, wordt de keuken heerlijk warm. Het verwarmt ook het water voor ons bad. Zie je die buis die eruit steekt, door het plafond? Die loopt door de kamer boven, jouw toekomstige kamer. Dus als het fornuis aanstaat, wordt jouw kamer ook lekker warm.’

‘Als een radiator?’

‘Ja, Lulú. Precies.’

‘Waar zijn de andere radiatoren?’

‘Die zijn er niet.’

‘Dan moeten we vragen of Zia Marina er een paar mee-stuurt als ze onze meubels verzendt. Ze heeft er heel veel in haar opslag.’

Ik gaf haar een kneepje in haar hand en glimlachte. Was het maar zo eenvoudig...

Ik had de Pozzetti's al laten weten dat we terugkwamen en zij hadden erop gestaan dat Lucia en ik bij hen zouden logeren totdat we echt een plek voor onszelf hadden gevonden. Toen ik hun vertelde dat ik Paradiso in bezit had gekregen, zetten ze grote ogen op. Ze hadden niet geweten dat Gianfrancesco het huis had gekocht. Ze dachten dat hij alleen de bouwgrond erachter had gekocht, en zelfs dat was een verrassing geweest.

Het notariaat in Cremona had geprobeerd contact op te nemen met Gianfrancesco, maar hij had zijn huidige telefoonnummer niet gegeven, evenmin als zijn adres. Ik had het ook niet. Het enige telefoonnummer dat we hadden was het nummer van een overheidsinstelling in Milaan waar Gianfrancesco vroeger in dienst was geweest. Vlak nadat ik de akte had ondertekend, had Avvocato Furboni dat nummer nog een keer gedraaid, maar de voormalige collega van Gianfrancesco die opnam, zei tegen hem wat we allebei al eerder hadden gehoord. Gianfrancesco Marchesini werkte er niet meer. Hij had geen idee waar hij nu kon zijn.

Ik vroeg of de familie Pozzetti iets wist en het was duidelijk dat Luigi Pozzetti zich ongemakkelijk voelde.

‘Gianfrancesco was wel een tijdje in de buurt en heeft van alles geregeld voor die nieuwe huizen op het oude stuk grond van jouw tante, maar ik heb hem al maanden niet gezien, misschien al wel bijna een jaar niet.’

‘De aannemers moeten zijn telefoonnummer wel hebben. Hij zal toch wel contact met hen houden over wat er op het terrein moet gebeuren?’ vroeg ik.

Pozzetti schudde zijn hoofd. ‘Je treft daar niemand aan, Graziella. Er wordt al een hele tijd niet meer aan die villa’s gewerkt.’ Pozzetti haalde ongemakkelijk zijn schouders op. Ik voelde aan dat hij probeerde zich diplomatiek op te stellen. ‘Toen het werk begon, was het eerst heel druk, maar toen werd iedereen plotseling ontslagen en voor zover ik weet, werd er niet bij gezegd waarom. De meeste mensen namen aan dat het vanwege het geld was. Maar eerlijk gezegd, Graziella, weet ik niet wat waar is en wat roddels zijn. Je kunt beter met Pietro Castello gaan praten, een van de aannemers die er werkte. Ik heb zijn busje zien staan bij een huis dat opgeknapt wordt, vlak bij de bakker. Vraag of hij wat weet.’

Ada Pozzetti keek me onderzoekend aan. ‘Ik verwacht dat Gianfrancesco andere bezigheden heeft... nu hij een vróúw heeft,’ zei ze.

Het ontging me niet dat ze het woord ‘vrouw’ benadrukte.

Ik knikte en deed alsof ik me volledig bewust was van de situatie; maar ik vroeg me af of het wel echt zo was.

Ada bevestigde dat Gianfrancesco echt getrouwd was toen ze zei: ‘Ze hebben het in de regionale krant gezet, al weet ik niet waarom ze die moeite hebben genomen. Er was niemand uit het dorp uitgenodigd voor de bruiloft, zelfs de mensen niet die vroeger voor de familie werkten. Hoe dan ook, het huwelijk is niet hier voltrokken. In de krant stond dat het in Milaan was.’

Ik zag dat Ada en Luigi Pozzetti zich hetzelfde afvroegen en het was ook niet vreemd dat ze daar nieuwsgierig naar waren. Waarom had Gianfrancesco Paradiso voor me gekocht? Was

er iets aan de hand? Had ik voor hem mijn man verlaten? Ik vroeg me af of ze vermoedden dat Gianfrancesco en ik de nacht samen hadden doorgebracht toen ik, na het overlijden van Zia Mina, naar Pieve Santa Clara was teruggekomen; maar dat was een geheim van Gianfrancesco en mij en dat mocht verder niemand weten. Ik wilde niet dat ze iets van mijn gezicht zouden kunnen aflezen wat hun vermoeden zou kunnen bevestigen, dus ik deed luchtig, glimlachte en zei: 'Nou, hij komt vast wel weer een keer boven water.'

Sinds ik Gianfrancesco voor het laatst had gezien, waren mijn gevoelens 360 graden gedraaid. Mijn verstand vertelde me dat ik me op de toekomst moest richten en niet op een geïdealiseerde oude liefde en dat ik mijn belofte aan Gino moest nakomen en moest proberen het beste van mijn huwelijk te maken, vooral voor Lucia. *Wees realistisch*, bleef mijn verstand herhalen, maar mijn hart bleef in opstand komen. Mijn huwelijk was liefdeloos, we voelden zelfs geen genegenheid voor elkaar. Misschien had ik zelf uiteindelijk kunnen leren leven met een liefdeloos huwelijk, maar ik kon Lucia niet blijven blootstellen aan een man die steeds zijn uiterste best deed om duidelijk te maken dat hij haar minachtte. Er was een felle strijd gaande tussen mijn hoofd en mijn hart, wat me alleen maar twijfel en verwarring opleverde.

Nu ik wist dat Gianfrancesco getrouwd was, zou ik mijn gevoelens een plekje moeten kunnen geven. Het was verkeerd om te hopen dat we samen zouden kunnen zijn, maar de vraag waarom hij me Paradiso had gegeven lag er nog, en wat kon het anders betekenen dan dat hij nog van me hield? Ik had het gevoel dat ik tegelijkertijd alles en niets wist.

Die avond zaten Lucia en ik bij de familie Pozzetti aan tafel en genoten we van de gezelligheid van een avondmaaltijd met een grote familie. Er werden pannen vol eten aangeslept en het voedsel werd snel verorberd. De vijf broden die Ada midden op tafel legde, waren in een oogwenk verdwenen.

Op Rita na woonden alle kinderen van de familie Pozzetti

nog thuis. De oudste twee kinderen die thuis woonden waren een tweeling, Giorgio en Gianni. Ze waren nu achttien en werkten voor hun vader. Ondanks dat ze officieel volwassen waren, waren ze nog steeds ondeugend. Ze waren geen eeneiige tweeling, maar ze leken zo op elkaar dat mensen die hen niet goed kenden hen niet goed uit elkaar konden houden. Daar haalden ze vroeger vaak grapjes mee uit. Dat was nog steeds zo en ze stonden ook nog steeds graag in het middelpunt van de belangstelling.

Giorgio keek Lucia aan, wees naar zijn broer en grinnikte. 'Dat is Gianni.'

Gianni wees naar zijn broer en zei: 'Dat is Giorgio.'

'Nee, wacht,' zei Giorgio. 'Ben ik Gianni?'

'Als dat zo is, kan ik Giorgio niet zijn.'

'Dan moet jij Gianni wel zijn.'

Lucia keek van de een naar de ander, alsof ze naar een tenniswedstrijd zat te kijken.

Marta Pozzetti was nu de oudste dochter thuis. Ze was zestien, ging niet meer naar school, maar had ook nog geen vaste baan omdat het moeilijk was om werk te vinden in de landelijke omgeving van Pieve Santa Clara, dus ze maakte elke week schoon bij een aantal mensen uit het dorp en deed voor een paar mensen de was. De rest van de tijd hielp ze haar moeder. Marta had altijd al een betere band met haar moeder gehad dan Rita. De twee jongste kinderen van het gezin, Celestina en Nicoletto, zaten allebei net op de middelbare school.

Onder het eten ging het gesprek over zaken die speelden in het dorp. Ik hoorde dat Don Ambrogio, de man die mijn hele leven de pastoor van de parochie was geweest, met pensioen was gegaan omdat zijn gezondheid achteruit was gegaan. Hij was vervangen door een pastoor genaamd Don Vincenzo.

'Het is een verademing!' riep Ada uit. 'Ik zal nooit iets negatiefs zeggen over Don Ambrogio want hij deed zijn best, maar hij was wel een beetje ouderwets. Don Vincenzo is veel moderner. Precies wat het dorp nodig heeft.'

Pozzetti knikte instemmend en voegde eraan toe: 'Hij heeft de moeite genomen om zijn parochie te leren kennen, zelfs de mensen die niet meer naar de mis kunnen komen, zoals mijn oude ouders. Hij bezoekt hen regelmatig, geeft hun zelfs de communie. Hij is niet alleen een goede pastoor, hij is ook een geschikte kerel.'

'Ja,' zei Ada. 'Hij heeft de gemeenschap samengebracht. De kerk zit nu vol op zondag, en niet alleen dat; de zondagschool voor de jongeren is ook erg populair. Don Vincenzo heeft busritjes naar het strand geregeld voor de kinderen, en een busreis naar het Gardameer voor de ouderen. En er wordt gesproken over een pelgrimsreis naar Lourdes volgend jaar.' Ada zweeg en zuchtte. 'We willen heel graag gaan, als Rita op de kinderen wil passen.'

De klank in haar stem en de manier waarop haar echtgenoot zijn wenkbrauwen optrok maakten duidelijk dat het hun erg onwaarschijnlijk leek dat Rita ermee zou instemmen om op haar broers en zussen te passen en even bleef het ongebruikelijk stil.

Nicoletto, de jongste van het gezin, benutte de korte stilte door uit te roepen: 'We hebben nu een echt voetbalveld, met tribunes en zo, en volgend jaar krijgen we kleedkamers met douches en dan komt er een renbaan, en een zandbak voor verspringen en Don Vincenzo zegt dat hij spullen gaat regelen zoals horden en hoepels en touwen en zo, en dat we wedstrijden gaan houden!' Tegen het einde van de zin was Nicoletto buiten adem, maar hij leek opgetogen, niet alleen vanwege de nieuwe sportfaciliteiten, maar ook omdat het hem was gelukt om een duit in het zakje te doen.

'Ha, ja!' Zijn vader glimlachte en gaf hem een knipoog. 'Laat Tokio 1964 maar zitten, hè? We kunnen volgend jaar de Olympische Spelen in Pieve Santa Clara houden. Don Vincenzo is echt een zegen.'

'En dat is niet alles,' merkte Gianni op, met een samenzweerderige blik op zijn tweelingbroer. 'In zijn vrije tijd ver-

menigvuldigt Don Vincenzo brood en vis.’

Giorgio knikte ernstig. ‘Ja! En op de dinsdagen wekt Don Vincenzo doden op.’

De tweeling grinnikte en hun moeder zwaaide met haar vinger naar hen. ‘Zo kan het wel weer!’ zei ze streng. ‘Niet zo oneerbiedig.’

Het gesprek ging van de nieuwe pastoor naar andere dorpszaken. Ik werd bijgepraat over recente huwelijken, geboorten en overlijdens. De meesten van mijn klasgenoten van de basisschool en middelbare school waren ondertussen getrouwd en er was een nieuwe golf baby’s geboren. Sommige oude mensen hadden het einde van hun leven bereikt, maar hun overlijden was niet helemaal onverwacht geweest. Een overlijden dat wel onverwacht was geweest was de dood van de echtgenoot van Signora Grassi, Armando.

‘Het was heel plotseling,’ vertelde Ada. ‘Hij was net zestig en hij was net met pensioen gegaan. Ze zouden op reis gaan. Hij overleed de nacht voordat ze zouden vertrekken.’

Dit nieuws raakte me erg. Hoewel ik niet kon zeggen dat ik Armando Grassi goed had gekend, vond ik het heel erg dat ik geen contact had gehouden met Signora Grassi. Ik hoopte dat ze zou begrijpen waarom. Toen ik zei dat ik de volgende dag bij haar zou langsgaan, meldde Ada dat ze niet in het dorp was. Sinds het overlijden van Armando bracht Signora Grassi veel tijd door bij haar zus in Mantova.

Toen we bijna klaar waren met eten arriveerde Rita met haar man Dario, de taxichauffeur, en ik voelde de sfeer meteen veranderen.

Rita was zo veranderd sinds de laatste keer dat ik haar had gezien dat ik haar op straat voorbijgelopen zou zijn. Ze was erg slank en droeg een uitdagend kort en nauwsluitend tuniekje en laarzen met hoge hakken. Haar haar was kersenrood geverfd en ze had een jongensachtig asymmetrisch kapsel. Ze zag eruit alsof ze meer op haar plek was op een catwalk in Londen dan in een keuken in Lombardije.

Zodra ze binnenkwam, keek een van de tweeling op en grapte: 'Je bent alweer je broek vergeten, Rita.'

Voordat we meer dan 'hallo' konden zeggen, wendde Ada zich tot mij alsof Rita niet in de kamer stond en zei: 'Ze is te dun. Vind je ook niet dat ze te dun is, Graziella?'

'Ach, hou toch op, moeder,' kreunde Rita.

'Maar het is zo! Ze is vel over been. Ze eet niet,' zei Ada, nog steeds tegen mij.

'Natuurlijk eet ik wel. Ik let alleen een beetje op; ik zou niet kunnen dragen wat ik wil als ik de kont van een trekpaard had.'

Nu sprak haar moeder haar direct aan. 'Let op je woorden, Rita. Ik heb vanavond *cassoeula* gemaakt. Wil je wat?'

Rita trok een vies gezicht en antwoordde: 'Nee. Ik verdraag dat vette vlees en die kool niet. Ik heb ook al gegeten.'

'Wat dan? Volgens mij eet je niet meer dan een paar hapjes per dag.'

'Mama, ik heb geen honger. Hou erover op. Misschien wil Dario wel iets, maar dan moet hij vlug zijn, ik moet over een uur in Cremona zijn.'

'Ik geef hem wel wat. Ik neem aan dat jij niet gaat koken als jullie thuis zijn.'

De opmerking klonk erg veroordelend en de spanning was voelbaar. Als ik er niet geweest was, hadden ze vast ruzie gekregen. Ada perste haar lippen op elkaar en schepte op voor Dario. Hij perste zijn lippen ook op elkaar en toen hij Ada's *cassoeula* begon te eten, wist ik niet of hij nu dankbaar was of zich ongemakkelijk voelde.

Rita wendde zich tot mij. 'Laten we even naar buiten gaan om te kletsen, Graziella.'

Haar moeder keek haar afkeurend aan.

'Naar buiten? Je gaat toch niet roken, hè?'

'Jawel, mama. Het is niet verboden.'

Dit was duidelijk ook een strijdpunt. Haar moeder mompelde dat dames niet rookten.

Rita en ik lieten de familie in de keuken achter en gin-

gen samen op een bankje voor de werkplaats van de familie Pozzetti zitten, met uitzicht op Paradiso, en Rita stak haar sigaret op en nam een flinke hijs. Ze zag er gespannen uit.

‘Bah, mijn moeder houdt ook nooit op,’ mopperde ze. ‘Als het aan haar lag, zou ze me vetmesten als een varkentje en me huisjurken en schorten laten dragen.’

‘Ik vind je jurkje leuk,’ zei ik, al was ik het wel met Ada eens dat Rita een beetje te mager was.

‘Dank je. Ze vindt alles wat ik draag vreselijk. Dario vindt het ook niet leuk.’ Voordat ik iets kon zeggen, zei ze: ‘Waarom heb je je man verlaten? Was hij een idioot?’

Ik glimlachte om haar directe vraag en antwoordde: ‘Ja.’

‘Goed dat je weg bent. Veranderde hij nadat jullie getrouwd waren?’

‘Nee, hij was altijd al een idioot.’

We schoten allebei in de lach en dit leek de spanning te breken.

Rita trok haar neus op en zei: ‘Dario kan soms ook erg stom doen.’

Ik kreeg de indruk dat er meer was wat ze had kunnen vertellen, maar dat ze zich daar op dit moment nog ongemakkelijk bij voelde. Ik had ook nog meer dan genoeg over Gino kunnen zeggen, maar ik had er geen zin in om mijn vreselijke huwelijk nog een keer op te rakelen. Het was zo’n opluchting om terug te zijn in Pieve Santa Clara dat ik mijn positieve stemming niet wilde laten bederven door verhalen over mijn ellendige huwelijk. We lieten het erbij.

Zodra Rita de middelbare school had afgerond, was ze als leerling aan de slag gegaan bij de kapper in het dorp. Inmiddels had ze tien jaar ervaring, was ze volleerd styliste en leidde ze zelf meisjes op.

We kletsten een tijdje, vooral over Rita’s plannen om de salon in Pieve Santa Clara over te nemen wanneer haar baas Simonetta met pensioen zou gaan. Rita beschreef hoe ze de salon zou uitbreiden en moderniseren. Ze wilde het

achterkamertje omtoveren tot schoonheidssalon. Ze had allerlei ideeën.

Rita keek op haar horloge. 'Ik moet zo weg. Ik doe een cursus,' zei ze, terwijl ze glimlachend een flinke hoeveelheid rook uitblies. 'Twee cursussen eigenlijk. Daarom brengt Dario me vanavond naar Cremona. Je kunt nu allerlei avondcursussen doen. De overheid stimuleert educatie, van lees- en schrijfcursussen tot volledige beroepsopleidingen.'

'Wat voor cursussen doe je?'

'De eerste is een opleiding tot schoonheidsspecialiste, maar het is niet zo dat we alleen leren hoe we nagels moeten lakken en hoe we lippenstift moeten aanbrengen. Het gaat voornamelijk over biologie, de huid en allerlei chemicaliën en welke invloed ze op het lichaam hebben. En de tweede cursus gaat over je eigen bedrijf leiden en je geldzaken regelen. We krijgen les over boekhouden, belastingen, premies afdragen, pensioenen en de rechten van werknemers. Ik dacht dat het saai zou zijn, maar het is heel interessant. Die kennis zal heel nuttig zijn voor het geval ik de salon overneem.'

Ik had bewondering voor Rita's vastberadenheid, want in een klein plaatsje als Pieve Santa Clara hadden de meeste jonge mensen enkel de ambitie om te vertrekken en in de stad te gaan werken.

'Ga jij je school afmaken en je onderwijsbevoegdheid halen?' vroeg ze.

'Ja. Zodra ik mijn geld heb, kan ik een jaar vrij nemen om mijn bevoegdheid te halen.'

'Dat moet je doen. Ik raakte in gesprek met een andere student daar en zij trouwde en kreeg een kind voordat ze haar diploma had gehaald, net als jij. Nu haar kind ouder is, wil ze haar middelbareschooldiploma halen. Als je wilt, kan ik wat folders voor je meenemen. Alle cursussen zijn gratis, maar je moet wel zelf je boeken aanschaffen en natuurlijk moet je er zelf zien te komen, maar je kunt vast wel iets afspreken met Dario.' Ze tikte de as van haar sigaret en glimlachte even

voordat ze eraan toevoegde: ‘Of ik breng je zelf?’

‘Heb je een rijbewijs?’

‘Ik heb rijles. Ik heb maar tijd voor een les per week, dus het gaat niet snel.’

‘Leert Dario het je?’

Rita lachte, maar het klonk niet als een lach die volgt op iets grappigs.

‘Nee! Hij laat me nu niet rijden in zijn kostbare auto en hij zegt dat ik er ook niet in mag rijden als ik mijn rijbewijs heb, dus ik betaal voor lessen bij een echte rijsschool. Dan weet ik tenminste zeker dat ik het goed leer en dat er niet tegen me wordt geschreeuwd.’

Precies op het moment waarop Dario het huis uit stapte, gooide ze haar peuk op straat. Hij stapte in zijn taxi zonder iets tegen Rita te zeggen. Ze drukte een kusje op mijn wang en zei dat ze zo snel mogelijk zou langskomen om echt bij te praten. Toen stapte ze in de auto.

Rita en Dario zeiden niets tegen elkaar. Ze keken allebei recht voor zich uit. Dario startte de motor en even later waren ze vertrokken.

Een jonge vrouw keert terug naar huis en zoekt een nieuw begin

Italië, 1963. Na jaren van afwezigheid keert Grazia samen met haar dochter terug naar Paradiso, haar ouderlijk huis, dat in verval is geraakt. Op de vlucht voor haar gewelddadige echtgenoot is ze alles kwijtgeraakt. Hier op het vredige Italiaanse platteland wachten haar een liefdevolle gemeenschap, warme herinneringen en de kans om een nieuw leven op te bouwen voor haar en haar dochter.

Vastbesloten om Paradiso in zijn oude glorie te herstellen steekt Grazia de handen uit de mouwen. Maar het verleden laat zich niet zomaar vergeten. Kan ze zich werkelijk losmaken van wat haar achtervolgt? En durft ze opnieuw te geloven in een plek die ze thuis mag noemen?

De terugkeer is het hoopvolle slot van de *Casa Paradiso*-serie. Een verhaal over verlies en veerkracht, en over de helende kracht van thuiskomen. Eerder verschenen *Ochtendlicht* en *De verboden tuin*.

FRANCESCA SCANACAPRA werd geboren in Italië en bracht daar haar jeugd door. Voor haar *Casa Paradiso*-serie liet ze zich inspireren door haar eigen ervaringen op het Italiaanse platteland.

WWW.UITGEVERIJMOZAIËK.NL

ISBN 978-90-239-6344-8

9 789023 963448

NUR 302

 **UITGEVERIJ
MOZAIËK**